

Buro Van Stigt

Monumenten als hefboom voor maatschappelijke ontwikkeling

Twintig jaar geleden verhuisde de Centrale Werkplaats van het gemeentelijk vervoerbedrijf vanuit de voormalige Tramremise in Amsterdam-West naar een modern gebouw in Diemen. Lang is vergeefs geprobeerd om nieuw leven te brengen in het lege industriële monument. Een coalitie van eindgebruikers en de buurt slaagde er wel in om hun plan rond te krijgen. Bouwformatie spreekt met de drijvende kracht achter 'De Hallen', architect André van Stigt.

Tekst Kees van der Hoeven | Beeld Hans Kuipers

Noordzijde met Hotel de Hallen
en inrit parkeergarage.

De Hallen aan het Bellamyplein in Amsterdam-West zijn een doorslaand succes. Sinds het door Buro Van Stigt gerenoveerde rijksmonument eind vorig jaar zijn deuren opende, zijn er al meer dan een miljoen bezoekers geteld. Het complex vormt het nieuwe, bruisende hart van de omliggende negentiende eeuwse woonwijk, maar is ook voor de niet-Amsterdammer goed bereikbaar. Je parkeert je auto gemakkelijk in de ondergrondse garage met 165 plaatsen, waarna je binnentreedt in die prachtige passage die alle functies gastvrij met elkaar verbindt. Loodrecht op de passage staan de andere hallen, met een bibliotheek en een hotel, negen bioscoopzalen, een tweede publieke as met de Foodhallen, een grandcafé en een restaurant, de twee televisiestudio's en het ambachtencentrum, enkele kantoren en het kinderdagverblijf. Hal-7 ligt evenwijdig aan de passage en huisvest kleinere units met enkele opleidingen en de fietsenwerkplaats Recycle. Kortgeleden werd ook de gerenoveerde paardentramremise opgeleverd, die in het verlengde van de passage ligt.

In vaders voetsporen

André van Stigt (1959) groeit op als oudste zoon in het gezin van architect en hoogleraar Joop van Stigt. We zitten in zijn werkkamer op de beletage van een monumentaal pand aan de Amsterdamse Heren-

architectenbureau van vader Joop dat inmiddels meer dan tien mensen telt. Door omstandigheden verblijft Joop langere tijd in zijn geliefde Afrika en gedurende dat half jaar neemt André de leiding over, met hulp van Wim van Stigt, Joops jongere broer, die als hoofdopzichter aan het bureau verbonden was.

Bouwtechniek en financiering

In de jaren daarna vormt zich als vanzelf een taakverdeling: 'Joop deed de nieuwbouw en de 'echte' restauraties zoals hij dat noemde, zoals van de Westerkerk. Ik maakte voor de meeste projecten het bestek en de begroting en deed de onderhandelingen met de aannemers. Je kunt wel zeggen dat ik in die tijd een wandelende encyclopedie was als het ging om prijzen. En ik zorgde dat inkoopkortingen bij de enige juiste partij terecht kwamen: de opdrachtgever.'

Hij vertelt verder: 'Toen we aan het Entrepotdok werkten deed ik ook de vele vergaderingen met de toekomstige bewoners. Joop was niet zo van de inspraak, kun je eufemistisch zeggen, en ik had er al veel ervaring mee, als adviseur van actiegroepen en buurtcomités in de stad of van de kraakbeweging, waar ik mijn bouwkundige expertise al veel eerder voor heb ingezet.'

In retrospectief was hij zelfs de enige werkgever in de protestbeweging.

'Ik hielp na schooltijd altijd mee en leerde zo spelenderwijs de oeroude regels van het bouwvak, zoals les één: 'Hier is de bezem. Jij gaat opruimen en de bouw hier netjes schoon houden'

gracht en hij vertelt waarom ook hij uiteindelijk architect is geworden: 'Eigenlijk heb ik al vanaf mijn twaalfde jaar dagelijks met bouwen te maken. Toen kochten mijn ouders het nog grotendeels bewoonde pand hiernaast. Op de lege kapverdieping kwam het architectenbureau en we gingen wonen in de nieuwe kap van het achterhuis. De oude kap was in de oorlogsjaren letterlijk opgestookt en mijn vader mocht hem weer terugbouwen. Ik hielp na schooltijd altijd mee en leerde zo spelenderwijs de oeroude regels van het bouwvak, zoals les één: 'Hier is de bezem. Jij gaat opruimen en de bouw hier netjes schoon houden.'

Zijn beide ouders werken hard (moeder verzorgde de zakelijke aspecten van het bureau) en André maakt zich dat arbeidsethos eigen door hard te studeren. Hij slaat een klas over op de middelbare school en studeert in 3,5 jaar af aan de TU Delft. Op z'n eenentwintigste is hij bouwkundig ingenieur in drie studierichtingen: architectuur, volkshuisvesting en stedenbouw. In augustus 1980 begint André als medewerker in het

Hij leerde veel van het onderhandelen met financiers en deed zo ook waardevolle juridische vastgoedkennis op: 'Dan stapten we met getekende huurcontracten in de hand gewoon naar de directie van ING en zeiden dat we een lening van vier miljoen wilden. En dat ze zich geen zorgen hoefden te maken, want wij boden een Akte van Cessie, zodat de huur rechtstreeks naar de bank ging.' Andrés inzet leidde tot reddingsprojecten voor bedreigde gebouwen, zoals de Posthoornkerk en de Vondelkerk en hij stond aan de wieg van nieuwe organisaties met maatschappelijke doelen als de Buurt Ontwikkelings Maatschappij en het Amsterdams Monumenten Fonds.

Overdracht en resultaten

Na zeven jaar wordt André partner in het architectenbureau en kan Joop twee tot drie dagen per week besteden aan zijn hoogleraarschap Restauratie- en Renovatietechniek in Delft. We bladeren door zijn collegedictaat: 'Hij schreef zijn eigen lesmateriaal, waarin toen al aspecten

Verbindende passage (Hal-6).

Een van de negen bioscoopzalen (Hal-2).

die we nu normaal vinden aan de orde kwamen, zoals duurzaamheid, isolatietechniek en integratie van installaties.' Hij was een docent in hart en nieren, niet alleen in de collegezaal maar ook op de bouwplaats: 'Als een aannemer beweerde dat een trap niet gemaakt kon worden, nam Joop zijn eigen zaagkist mee naar de bouw en deed het op het werk gewoon voor. Hij had zelf als timmerman gewerkt en was eigenlijk nog meer ambachtsman dan ik.'

Het verhaal sluit aan bij Andrés inzet voor wat we nu 'social return' noemen, steun aan mensen met een achterstand in de maatschappij, we zien het ook in De Hallen weer terug.

Het bureau verzorgt in die jaren vele belangrijke renovaties, zoals van de Graansilo's en het Olympisch Stadion in Amsterdam en het Groothandelsgebouw in Rotterdam. Maar we stappen over naar de voorgeschiedenis van het project waarvoor ik aangeschoven ben en die zich laat zich lezen als het uitgesponnen script voor een langlopende televisieserie.

Twintig jaar voorbereiding

Het leerzame boek 'Nieuw leven in de Hallen' van Eisse Kalk splitst de voorbereiding in vier periodes. Van 1994 tot 2002 probeert het stadsdeel plannen te maken in overleg met de buurt. Er komt een nota van uitgangspunten, een stedenbouwkundig plan en de Hallen worden rijksmonument. Van 2002 tot 2008 komen er, naast een gedacht stadsdeelkantoor, ook andere meer commerciële ideeën voorbij, zoals voor een uitgaanscentrum door Harry de Winter. De buurt keert zich daartegen en het stadsdeelkantoor wordt uiteindelijk afgeblazen. In de derde periode, van 2008 tot 2011, probeert de overheid de plannen samen met projectontwikkelaars vlot te trekken. De buurt heeft weinig vertrouwen in de resultaten en besluit samen met anderen een nieuw plan te maken met hun eigen Tramremise Ontwikkelingsmaatschappij (TROM).

In die derde fase raakt André van Stigt eerst als adviseur en later als architect betrokken en staat hij mede aan de wieg van de TROM, die na een competitie als de niet-winstbeogende herontwikkelaar voor de Hallen wordt voorgedragen. Van Stigt: 'Ja, je zou over het traject van de financiering alleen al een boek kunnen schrijven. Maar in deze fase kwamen mijn eerdere ervaringen juist goed van pas.' Het levert veel vergader-, lobby- en denkwerk op waarin hijzelf en zijn partner in leven en werk Jet van den Heuvel een cruciale rol spelen. De TROM richt daartoe een aparte c.v. op en ze vinden een mix van financiers bereid om daarin te participeren of leningen te verstrekken: 'Het

is een mix geworden van particulieren, het Nationaal Restauratiefonds en Triodos Bank. Maar we hebben zelf, samen met aannemers en installateurs ook bijgedragen in de vorm van een tienjarige achtergestelde lening.'

Not for profit

Dat een architect zijn gehele honorarium, plus zelfs een extra gedeelte privé, investeert in een eigen project is maar zelden vertoond, maar trok anderen wel over de streep om in te stappen. Deze vierde periode sloot af met de voorspoedige bouwfase van februari 2013 tot november 2014. Met een totale investering van 37,5 miljoen euro, waarvan 31,4 miljoen aan bouwkosten. 'Natuurlijk heb je commerciële functies nodig als trekker van een dergelijk groot project, zoals het hotel, de bioscopen, de horeca en de televisiestudio's. Maar ik ben er trots op dat het ons hier is gelukt is om juist veel ruimte te kunnen bieden aan non-profit organisaties als de bibliotheek, het kinderdagverblijf, de fietsenwerkplaats en last but not least het ambachtencentrum.' Daar zit onder meer de Building School, waar een aantal leermeesterbedrijven die meewerkten aan de bouw proberen om het ambacht weer dichterbij de jongeren te brengen.

Op mijn vraag waar André toch al die extra tijd vandaan haalt, staat hij op en slaat de dubbele deuren aan de achterzijde van zijn werkkamer open. 'Kijk hier wonen we, en deze deuren staan 's avonds en in het weekend open, zodat er ook vanuit huis kan worden doorgewerkt', zegt hij met een glimlach, 'maar nu het werk aan de Hallen zo goed als klaar is, heb ik Jet moeten beloven om mijn werktijden enigszins in te perken.' We praten nog wat door over onze beroepsvereniging, over afkalvende vakkennis in architectenland en over zijn actuele opdrachten. Die zien er veelbelovend uit, zoals de Universiteitsbibliotheek van de UvA waaraan hij met Roberto Meyer werkt en met wie hij ook het Conservatorium hotel renoveerde.

Op de terugweg komen flarden van ons gesprek voorbij en ik prijs ons gelukkig dat er nog architecten zijn met zo'n onvermoeibare inzet voor ons vak en voor een betere maatschappij. Het is dat de PvdA niet meer in het Amsterdamse bestuur vertegenwoordigd is, want ik zie in de rechtgeaarde sociaaldemocraat Van Stigt een ideale wethouder Bouwen en Wonen. Maar met zijn achtergrond en ervaring is hij wellicht beter inzetbaar op een inhoudelijke positie, na het vertrek van Jo Coenen is de leerstoel Restauratie in Delft immers nog onbezet. Tenslotte nomineer ik Van Stigt bij B&W als eerste stadsbouwmeester van zijn zo geliefde Amsterdam.

Horeca- en Foodhallen (Hal-3).

Interieur Hotel de Hallen (Hal-1).